

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף ה

הברייתא ממשיכה: ומנין שאף בשטר: מניין אנו לומדים שאשה מתקדשת בשטר? הברייתא עוצרת ושואלת: ודין הוא: הרי יש קל וחומר: אם כסף שאינו מוציא - אי אפשר לגרש בו את האשה, בכל אופן הוא מכניס - אפשר לקדש בו, ודאי ששטר שהוא יכול להוציא (שהגירושין נעשים בגט) יוכל גם להכניס (בקידושין)!

הברייתא דוחה: מה לכסף שכן פודין בו: כסף חזק יותר משטר כי בכסף ניתן לפדות פירות מעשר שני, או דבר שהוקדש - מהגזבר של הקדש. אבל לא ניתן לפדות בשטר (אם יכתוב שטר לגזבר על הכסף של הפדיון אין זה מועיל). ולכן הדין נותן שגם אין לקדש בשטר שלא כמו בכסף. ועל זה אמר הפסוק 'ויצאה והיתה': נאמר "**וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהִיְתָה לְאִישׁ אַחֵר**" הפסוק מקיש 'הויה' (קידושין) ל'יצאה' (גירושין) - כמו שיציאה בשטר כך גם הויה בשטר.

הגמרא מקשה: ואקיש נמי יציאה להויה: מדוע שלא נעשה היקש גם לכיוון ההפוך ונאמר שכמו שהויה בכסף כך גם יציאה תהיה בכסף, דהיינו שגם גירושין יוכלו להעשות על ידי כסף.

אמר אביי: לא מסתבר ללמוד כך משום שיאמרו 'סניגור נעשה קטיגור?' כלומר הכסף שהוא הסניגור שמקדש את האשה, יעשה קטיגור לגרש אותה?

קושיא: **אי הכי שטר נמי:** אם כך גם בשטר לא נלמד היקש הויה מיציאה, כי יאמרו להיפך ש'קטיגור נעשה סניגור'!

תירוץ: **מילי דהאי שטרא לחוד:** בכל שטר כתוב משפט אחר. דהיינו בשטר הקידושין כתוב נוסח של קידושין, ואילו בשטר הגירושין כתוב נוסח של גירושין.

קושיא: **הכא נמי האי כספא לחוד:** אם כך גם בכסף נאמר כן, שהרי כשהוא נותן לה את הכסף לשם קידושין הוא אומר לה משפט שונה ממה שהוא אומר לה בשעת הגירושין?

תירוץ: **טיבעא מיהא חד הוא:** על כל פנים המטבע עצמו הוא אותו מטבע ואין הוכחה מתוכו שהוא לקידושין או לגירושין (אלא רק המשפט שאומר בעל פה), ולכן בזה אין ללמוד גירושין מקידושין כי יאמרו שסניגור נעשה קטיגור. אבל בשטר, שכתוב בגוף השטר עצמו נוסח מיוחד לקידושין או גירושין, לא יאמרו כן.

רבא אמר: רבא מתרץ את קושיית הגמרא על הברייתא שנלמד יציאה מהויה שגירושין יהיו בכסף: נאמר בגירושין "וכתב לה" ללמד שגירושין נעשים רק בכתובה בשטר ולא בכסף.

קושיא: **ואימא:** אולי נלמד מ'וכתב לה' שהיא רק מתגרשת בשטר ולא מתקדשת בשטר? הגמרא מתרצת שלומדים מההקש של הויה ליציאה שכמו שמתגרשת בשטר כך היא מתקדשת בשטר. **קושיא:** **ומה ראית:** מדוע אתה מעדיף למעט מ'וכתב לה' גירושין בכסף, ולא למעט קידושין בשטר? **תירוץ:** **מסתברא:** מסתבר יותר שהפסוק 'וכתב לה' שמדבר על גירושין ימעט גירושין (בכסף), ולא ימעט קידושין שהוא לא עוסק בהם כלל.

ורבי יוסי הגלילי: רבי יוסי הגלילי דורש מהפסוק 'וכתב לה' דרשה אחרת (במסכת גיטין דף כא'), ואם כן מניין הוא ילמד שלא מתגרשת בכסף?

אמר קרא 'ספר כריתות': ומהפסוק הזה לומדים שדוקא 'ספר' עושה 'כריתות' דהיינו שטר, אך לא דבר אחר.

קושיא: **ורבנן האי 'כריתות' מאי עבדי ליה:** ורבנן שלא דורשים כריה"ג, מה הם לומדים מהמילה 'כריתות'?

לכדתניא הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין.. לעולם: מכיון שהיא נשאת קשורה אליו עד המות לכן אין זה 'כריתות', אבל אם עשה את התנאי רק לשלושים יום הרי זו כריתות, והגט חל מיד אלא שהיא צריכה לקיים את התנאי.

ורבי יוסי הגלילי: לומד ש'תנאי לעולם' אינו כריתות מכך שהיא אפשר לכתוב רק 'כרת' ונכתב 'כריתות'. **ורבנן:** ואילו רבנן לא לומדים לימוד כזה של 'כרת כריתות'.

חדא מחזא לא אתיא: לאחר שהברייתא ניסתה ללמוד קידושי כסף / ביאה / שטר מקל וחומר מאחד הקידושין האחרים (כסף / ביאה / שטר), ודחתה את הקל וחומר – מקשה הגמרא: אמנם אחד מאחד אי אפשר ללמוד, אך מדוע אי אפשר ללמוד אחד מתוך שניים?

הי תיתי: את מי נלמד?

לא ליכתוב רחמנא בשטר: אם נאמר שהתורה לא היתה צריכה לכתוב את שטר, כי היינו לומדים אותו מכסף וביאה. הרי יש לכך פירכא: בקידושי כסף וביאה יש הנאה מרובה לאשה, אבל בקידושי שטר אין שום הנאה לאשה.

שכן קניינן מרובה: כסף ושטר הם קניינים שמשמשים לקניית הרבה דברים כגון קרקעות ועבדים, ואילו ביאה קונה רק ביבמה.

מה להנך שכן ישנן בעל כרחא: ביאה נעשית בעל כרחא של היבמה, ושטר גירושין מגרש את האישה (ומקנה אותה לעצמה) בעל כרחא. אבל כסף אינו קונה בעל כרחא של האישה.

וכי תימא כסף נמי וכו': ואם תאמר גם בכסף מצאנו שהוא קונה בעל כרחא – באמה העבריה שאביה מוכר אותה בעל כרחא לעבדות, ואם כן אין לנו פירכא על הקל וחומר מביאה ושטר, ומדוע היתה צריכה התורה לכתוב את קנין כסף?

תירוץ: באישות מיהא לא אשכחן: ב'אישות' לא מצאנו שכסף קונה בעל כרחא, (אלא רק בקנין עבדות, שלא כביאה ושטר שקונים בעל כרחא באישות).

*

החתונה נעשית בשני שלבים: א. שלב הקידושין בכסף שטר או ביאה, ב. שלב הנישואין על ידי הכנסה לחופה.

אמר רב הונא חופה קונה מקל וחומר: הכנסת האשה לחופה (בלא קידושין קודם לכן) קונה ל'קידושין' [התוס' רא"ש מסתפק האם החופה תעשה גם נשואין או רק קידושין]. ולומדים זאת קל וחומר מכסף: אם כסף קונה לקדושין אפילו שאם היא ישראלית ארוסה לכהן היא אינה אוכלת בתרומה. ודאי שהכנסה לחופה שנותנת לישראלית הנשואה לכהן לאכול בתרומה, שתקנה בה לקידושין.

קושיא: **וכסף אינו מאכיל:** וכי קידושי כסף אינם מאכילים את הישראלית בתרומה, והרי מדאורייתא היא אוכלת ורק רבנן גזרו שלא תאכל מחשש שמא ישקו לה כוס תרומה כשהיא ארוסה והיא עדיין נמצאת בבית אביה, והיא תשקה ממנה בטעות לאחיה ואחיותיה הישראלים.

אלא פריך הכי: אלא תאמר את הקל וחומר שחופה קונה כך: אם כסף קונה אפילו 'שאינו גומר' כלומר שהבת עדיין לא יוצאת מרשות אביה והוא מקבל את מעשי ידיה ויורש אותה עד שתיכנס לחופה, ודאי שחופה שהיא 'גומרת' שתקנה!

פירכא: **מה לכסף וכו':** הגמרא דוחה את הקל וחומר מכסף כי יש בו מעלה מיוחדת. ואז היא אומרת שביאה תוכיח שאין בה את המעלה הזו, ובכל אופן היא קונה. ואז היא דוחה שלביאה יש מעלה מיוחדת. אך אז היא חוזרת שוב לכסף שאין בו את המעלה שיש בביאה ובכל אופן הוא קונה. ושוב דוחה שלכסף יש מעלה מיוחדת וכו' - 'וחזר הדין' המעגל של הראיות מסתובב, ועל כל פנים 'לא ראי זה כראי זה' לכל אחד יש מעלה שאין בחבירו. והצד השווה שבכסף וביאה שהם קונים 'בעלמא' דהיינו כסף קונה באמה העבריה וביאה קונה ביבמה, והם קונים גם 'כאן' בקידושי אשה. ומשם נלמד גם לחופה שהיא קונה 'בעלמא' בנישואין, שתקנה גם 'כאן' כלומר בקידושיין.

פירכא: **מה להצד השוה שבהן:** לצד השוה שבהן (בכסף וביאה) יש מכה משותף שאין בחופה - הנאתם מרובה. והתשובה: ששטר יוכיח שאין הנאתו מרובה. אלא שבשטר יש מעלה מיוחדת שהוא מגרש אשה. והתשובה: שכסף וביאה יוכיחו שאין בהם את המעלה הזו ובכל אופן הם קונים, וחזר הדין כנ"ל.

פירכא: **מה להצד השוה שבהן שכן ישנן בעל כרחא:** ביאה ביבמה, שטר בגרושין, וכסף באמה העבריה. אבל חופה שאינה קונה בעל כרחא אינה יכולה להילמד מהם. וקשה על רב הונא.

רב הונא: שלמד שחופה קונה מ'הצד השוה' שבביאה שטר וכסף - סובר שאין פירכא על הצד השוה בכך שהוא ישנו בעל כרחא, משום שכסף אינו קונה בעל כרחא באישות (אלא רק בעבדות). ולכן ניתן ללמוד מהצד השוה של כסף שטר וביאה לחופה.

אמר רבא שתי תשובות בדבר: כלומא שתי קושיות על דברי רב הונא שחופה קונה לקידושין. האחת: נאמר במשנה שהאשה נקנית רק 'בשלוש דרכים' ולא בארבע.

ועוד: הרי חופה שאמר רב הונא שתקנה בקל וחומר מכסף משום שהיא 'גומרת' - הרי היא גומרת רק לאחר הקידושין, ואיך רוצה רב הונא ללמוד חופה לפני הקידושין מחופה לאחר הקידושין?

אמר ליה אביי: התשובה לשאלה הראשונה - המשנה כתבה רק קניינים שכתובים מפורש בתורה ולא חופה שנלמדת מהצד השווה. והתשובה לשאלה השניה - כוונת רב הונא לומר כך: אם קנין כסף שכאשר הוא נעשה לאחר קנין כסף, אינו גומר את הזכויות של האבא בבת, ובכל אופן הוא קונה אישה לקידושין (בפעם הראשונה). ודאי שחופה שכאשר היא נעשית לאחר קנין כסף היא גומרת את הזכויות של האבא בבת, שהיא גם תקנה אישה לקידושין.

*

תנו רבנן וכו'.

מתקיף לה רב פפא: מהרישא מדוייק שדוקא כאשר הבעל נותן את הכסף וגם אומר את נוסח הקידושין - הרי זה מועיל, אבל אם הבעל יתן את הכסף והאשה תאמר את הנוסח זה לא יועיל. ואילו מהסיפא מדוייק להיפך שדוקא כאשר האשה נותנת את הכסף וגם אומרת את הנוסח זה לא מועיל, אבל אם הבעל יתן את הכסף והיא תאמר זה כן יועיל!

תירוץ: רישא דוקא, סיפא כדי נסבה: הרישא נכתבה בדוקא ואילו הסיפא נכתבה בחינם.

קושיא: ותנא סיפא מילתא דסתרה לה לרישא: וכי יתכן לומר שהברייתא תכתוב את הסיפא בחינם כאשר היא סותרת את הרישא?

אלא הכי קאמר: כוונת הברייתא כך: אם נתן הוא ואמר הוא - הרי זה קידושין, אבל אם נתן הוא ואמרה היא - הרי זה נעשה כאילו 'נתנה היא ואמרה היא' שאין זה קידושין.

ואיבעית אימא: נתן הוא ואמרה היא יש בזה ספק האם היא מקודשת (כי מצד אחד הוא נתן וזה דומה ל'כי יקח איש' הנאמר בפסוק, מאידך היא אמרה וזה דומה

ליתלקח אשה לאיש' שאינו מועיל), ורכבן חוששים לקידושין. דהיינו אם בא אדם אחר וקידשה כהלכה, היא צריכה גט משניהם (שמא הקידושין הראשונים חלו, שמא הקידושין השניים חלו).

*

אמר שמואל וכו'.

אמר ליה רב פפא לאביי: מדברי שמואל מוכח שהוא סובר 'ידיים שאין מוכיחות הויין ידיים' כלומר כמו 'בית יד' של כלי (ידיית אחיזה) שאינו מוכיח שהוא מחובר לכלי ל'עיקר', כך אם הוא מקדש אשה ואמר לה 'הרי את מקודשת' בלי לומר למי היא מתקדשת, אנו אומרים שהוא התכוין לעצמו. אך קשה על כך מדברי שמואל במקום אחר:

והתנן האומר אהא: אדם האומר 'אהא' (=אהיה) נעשה נזיר. והגמרא מקשה מניין שכוונתו לנזירות אולי כוונתו לתענית? ומתרצת מדובר שהיה נזיר עובר לפניו ולכן מוכח שכוונתו להיות נזיר כמוהו.

נמצא שדעת שמואל 'ידיים שאין מוכיחות לא הוויין ידיים', כי דוקא בגלל שעבר שם הנזיר אנו מסבירים את מה שאמר כמתפרש על הנזירות.

הכא במאי עסקינן דאמר לי: אלא באמת בדברי שמואל מדובר שאמר 'הרי את מקודשת לי'. הגמרא מקשה: אם כך מה החידוש בדברי שמואל? ומתרצת: הסיפא, כלומר שבקידושין ובגירושין לא מועיל לשון שהבעל מקדש את עצמו לאשה או מגרש את עצמו ממנה.